

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СЛОВОТВОРУ СУЧАСНОГО АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються шляхи поповнення словникового складу американського варіанту англійської мови та розподіл неологізмів згідно з американською лексикологічною традицією.

Новими лексичними одиницями вважаються невідомі досі форми або незвичне використання існуючих форм слів, які незареєстровані в загальних словниках. Неологізмом може бути слово (*oatsy, muso, respectify*), словосполучення (*sandwich generation, home parole, meat and potatoes*) чи ідіоматичний вираз (*out of the loop, be out to lunch*).

Згідно з американською лексикологічною традицією існує, шість основних етимологічних джерел виникнення нових слів: словотворення (*creating*), запозичення (*borrowing*), комбінування (*combining*), скорочення (*shortening*), контамінація (*blending*) та функціональне зміщення (*shifting*).

1. Словотворення.

Деякі нові слова утворюються з неіснуючого мовного матеріалу (*bong, keeno*). Це джерело найменш продуктивне з усіх шести, тому що більшість нових слів походить таким чи іншим чином зі слів або морфем лексичного узусу.

Інший вид словотворення полягає у формуванні слова, звучання якого нагадує якийсь звук у природі: *mo* (мукання корови). Такі слова називаються звуконаслідувальними, імітативними чи оноματοпоетичними (*bleep, blimp, gobbledygook*).

2. Запозичення.

Більш продуктивним джерелом нових слів є запозичення їх з інших мов. Велика частина загального англійського словника складається зі слів, утворених з іншомовних елементів.

Прості запозичення з'являються в англійській мові іноді з мінімальними змінами у вимові, необхідними для узгодження їх з англійськими звуковими моделями, а іноді з деякими змінами в написанні. Починаючи ще з 1066 року, французька мова постачала найбільшу кількість запозичень і залишається найбільш продуктивним джерелом також і в наш час (*brouhaha, discotheque, lettrist, marché, légal, fraîche, pêcher*). Французька мова, однак, також запозичує слова з англійської мови і іноді ці запозичення знов повертаються до англійської мови, об'єднуючи в собі риси з обох мов: *les shorts*.

Німецька мова була джерелом запозичень під час другої світової війни. Більшість цих слів належали до військової тематики: *blitzkrieg, Festung Europa, flak*; іноді ці слова трохи змінювалися в написанні, наближаючись до англійських норм: *flack*.

З іспанської мови було запозичено небагато слів, в основному американсько-іспанського походження, які стосуються політики, музики та наркотиків: *Fidelismo, mambo, (el)-primo, rubia (de la costa)*. З португальської (також американського різновиду) запозичені *bossa nova, lambada*. Російські запозичення – політичні та технічні: *perestroika, glasnost, Tass; sputnik, lunnik*. Існує мала кількість запозичень з інших мов: африкаанс *apartheid*, арабської *intifada(h)*, сучасної єврейської мови *Israeli*, кікую *Mau Mau*, норвезької *rumptaske*, пенджабі *bhangra*, шведської *jul otta*.

Адаптовані запозичення. У деяких запозиченнях не тільки відбувається пристосування у вимові чи написанні (фонологічні чи орфоепічні зміни), але й змінюються значущі частини їх форм (морфологічні зміни) з метою наближення до моделей англійської мови. Іншомовне закінчення може бути відкинута, як, наприклад в *dol* від латинського *dolor*; у випадку зі словами *Lettrisme* та *Fidelismo* французьке закінчення *-isme* та іспанське *-ismo* були замінені відповідним англійським закінченням *-ism*. У словах *spelunker, cybernetics, ataractic, ataraxic* та *emporiatrics* відповідні закінчення латинського слова *spelunca* та грецьких *kybernetes, ataraktos, ataraxia* та *emporos* були замінені суфіксами *-er, -ics, -ic* та *-iatrics*. Слово *rhochrematics* складається з двох грецьких коренів *rho-* та *chremat-* та суфікса *-ics*.

З часів Ренесансу такі запозичення дуже широко використовуються у мові. Велика кількість грецьких та латинських коренів вже, фактично, являє собою морфеми англійської мови та використовується для формування складних слів та дериватів з афіксами. В наш час англійська мова звертається до класичних джерел для запозичення коренів, коли необхідно створити новий термін, особливо в медицині чи техніці.

Кальки. Замість того, щоб запозичити форму іншомовних слів, англійська мова іноді запозичує їх значення, перекладаючи іншомовний зміст вже існуючими словами. Такі запозичення, які називаються кальками, можуть існувати паралельно з відповідними простими запозиченнями, які вони перекладають. Прикладами є французькі слова: *animator, basket, fourth force* та *new cuisine* (поряд з *nouvelle cuisine*); німецькі: *Fortress Europe* (поряд з *Festung Europa*) та *guestworker* (для якого також існує пряме запозичення *Gastarbeiter*); іспанське: *blonde from the cost* (поряд з *rubia de la costa*); та китайське: *barefoot doctor*.

3. Комбінування.

Набагато продуктивнішим джерелом нових слів є комбінування існуючих слів чи частин слова (морфем) у нову форму. Такі комбінації бувають двох типів: складні слова та деривати (похідні слова). Різниця між ними у тому, що в складних словах комбінуються основи, тоді як у дериватах комбінуються основа та афікс/афікси.

Афікси іноді використовуються як самостійні слова, наприклад, *ism* та *ology*. З іншого боку, самостійні слова можуть використовуватись подібно до афіксів та іноді перетворюватися на афікси. Прикладом є слово *like*, яке у словах типу *businesslike*, *boguslike* стає суфіксом. Інший приклад: *anthrop(o)-*, морфема, яка комбінується з основою в *anthropogenesis* та з суфіксом в *anthropoid*, але не використовується окремо як слово.

Афіксація. Префікси. Традиційні префікси широко представлені в неологізмах англійської мови. Серед них: *anti-*, *be-*, *contro-*, *de-*, *exo-*, *extra-*, *hydro-*, *inter-*, *mini-*, *out-*, *thermo-*, *ultra-*, *un-* та інші.

Нові префікси чи новий зміст старих також розвиваються, збільшуючи список традиційних префіксів. Наприклад, *aer(o)-* – це форма, що походить від *air* та комбінується з іншими частинами слова, такими, як *aerate* та *aerobic*. Проте, завдяки асоціації з *aeronautics* та британським *aeroplane*, *aer(o)-* набув значення належності до авіації у словах *aeropause* та *aeropolitics*.

Micro- має свій звичайний зміст "маленький", але додатково розвинулося й нове значення у слові *microcook* – "готувати їжу у мікрохвильовій печі".

Суфікси. Суфікси більш численні, ніж префікси. До традиційних суфіксів, чи комбінацій суфіксів, які використовуються для утворення нових слів, належать: *-able*, *-ac*, *-aceous*, *-age*, *-aire*, *-ate*, *-ation*, *-cide*, *-dom*, *-ectomy*, *-ed*, *-ee*, *-eer*, *-eering*; надзвичайно продуктивні: *-er*, *-(e)ry*, *-ese*, *-esque*, *-ette*, *-eur*, *-euse*, *-ey*, *-fication*, *-fy*, *-graphy*, *-ian*, *-iatrics*, *-ic*, *-ical*, *-ics*; суфікси, за допомогою яких утворюються іменники: *-ie* чи *-y*, *-in*, *-ing*, *-ion*, *-ish*, дуже популярний *-ism* (із псевдо-іспанським варіантом *-ismo*), *-ist*, *-ite*, *-ity*, *-wise* та інші; суфікс, що утворює прикметники, *-y*.

Деякі суфікси розміщуються незвично, особливо у конвертуванні фразових дієслів типу *lust after* чи *speed up*. У слові *lustable-after* (поряд з *lust-afterable*) суфікс *-able* розташований не в кінці, а в середині слова. У *speeder-upper* та великій кількості подібних форм суфікс *-er* редуплікується.

Деривати іноді мають зв'язуючі голосні чи приголосні, які додаються до основи слова перед афіксом для полегшення вимови чи за асоціацією з існуючими словами. Так, складний суфікс *-arianism* у слові *communitarianism* переносить приголосний *t* з цього слова та інших типу *Rotarianism* у нову форму слова: *cosmotarianism*.

Деякі нові суфікси, так само, як і деякі нові префікси, формуються в результаті словотвірної контамінації (*blending*). Наприклад, *breath* та *analyzer* були контаміновані в слово *Breathalyzer*, а закінчення *-(a)lyzer* набуло статусу суфікса в слові *eye(a)lyzer*. Узуальні слова *secretariat* та *proletariat* є джерелом суфіксу *-ariat* у словах *infantariat* та *salariat*. Подібно до цього скорочення *inflation* призвело до створення нової суфіксальної форми *-flation* у *gradeflation*, *oilflation*, *taxflation*, яка також існує як основа в *un-flation*, альтернативі до існуючого *deflation*. Іншим суфіксом, створеним шляхом розщеплення слова, є *-holic* від *alcoholic*; в 1960-х роках з'явилося слово *workaholic*, пізніше – *chocoholic*, *clothesaholic*, *milkaholic* та інші.

Нові суфікси ще час від часу запозичуються з класичних мов, наприклад, *-tron* з грецької для утворення назв для приладів та обладнання (пор. закінчення в слові *electron*).

На межі між суфіксом та компонентом складного слова знаходиться морфема *happy*, яка звичайно відокремлюється від основи дефісом, а іноді пишеться окремо: *headline-happy*, *flak happy*. Проте значення цієї морфеми відрізняється від значення автономного слова *happy*. Суфіксоїд *happy* має у своїй семантичній структурі семи розгубленості та дезорієнтованості (*battle-happy*) та ейфорії від влади (*trigger-happy*, *power-happy*). Обидва значення негативні, тоді як узуальне слово *happy* звичайно має позитивний зміст. Прототипом суфіксального використання було, можливо, слово *slaphappy*, яке з 1930-х років вже мало в собі зародки обох значень, особливо "punch-drunk" та "irresponsibly zany". Цей суфікс поширився у використанні під час другої світової війни.

Словосполучення. Складні слова (композиції), результат об'єднання двох чи більше основ, є найбільш численним типом комбінування.

Біля 90% нових складних слів – іменники. Прикметники та дієслова складають менше ніж 10 відсотків, а інші частини мови – ще менше. Декілька факторів впливають на кількісну перевагу іменників над іншими частинами мови. Існує більше нових речей, які ми маємо називати, ніж нових дій чи якостей. Ми рідко зустрічаємо нові дії чи характеристики, але часто відкриваємо чи створюємо нові предмети. Також англійська мова надає перевагу вкладанню семантичної інформації в іменники та використанню з ними дієслів типу *have*, *take* та *do*. Слово *dine* вживається рідше, ніж *have dinner*, *rest* не так часто, як *take a rest*, *research* не так часто, як *do research*. Крім того, в англійській мові легко використовувати іменник для означення іншого іменника, тому прикметники стають менш необхідними.

Складні слова в основному складаються з двох (іноді більше) слів, об'єднаних в одну лексичну одиницю. Вони звичайно пишуться окремо (*architectural barrier*), трохи рідше разом (*blacktop*) чи через дефіс (*user-friendly*). Існує, крім того, багато варіантів: *toyboy* чи *toy-boy*; *spaceship* чи *space ship*; *tinseltown*, *tinsel-town* чи *tinsel town*.

а) **Складні слова з компонентом-суфіксоїдом.** Складні слова іноді формуються згідно моделі "основа + суфіксоїд". Під час другої світової війни військові сили Сполучених Штатів розміщувалися в різних місцях по всьому світу, тому форми типу *Aleutian-based*, *Italy-based*, *Marianas-based* були часто вживані. Звичайні іменники також часто використовувались як перший елемент до *-based* складних слів: *carrier-based*, *homebased*, *shore-based*. У наш час ця модель менш плідна, ніж у 1940-х, але ще іноді з'являються нові форми: *reality-based*.

Серед інших поширених суфіксоїдів слід назвати: *-bashing* (*fag-bashing*, *granny-bashing*); *-burger* (*nutburger*), *-buster* (*atom-buster*, *crime-buster*, *ghost-buster*, *trust-buster*), *circuit* (*Borscht-circuit*, *subway-circuit*), *curtain* (*bamboo-curtain*, *iron curtain*), *-hop* (*bed-hop*, *city-hop*, *job-hop*), *-intensive* (*earnings-intensive*, *time-intensive*), *look* (*bare look*), *-speak* (*businessspeak*, *computerspeak*), та багато інших.

б) Складні слова з компонентом-префіксоїдом. Деякі слова використовуються як префіксоїди до других елементів складних слів. *Bamboo* вживалося у значенні "native" по відношенню до філіппінців у *bamboo English*, *bamboo government*; пізніше *bamboo English* вживалося тільки для визначення регіонального варіанту англійської мови, на який вплинули японська та корейська. *Big* має подібне префіксальне використання в: *big banking*, *big labor*, *big money* та *big oil*. *Golden* у *golden handshake*, *golden parachute* та у багатьох інших комбінаціях, пов'язаних з фінансовою тематикою).

в) Класичні складні слова. У своїй ранній історії англійська мова запозичила дуже багато складних слів з латинської та грецької мов. У сучасній мові адаптується багато класичних складних слів, а також класичних моделей для їх утворення. В англійській мові утворення складного слова, в основному, здійснюється шляхом юкстапозиції (*airhead*, *landsailing*, *faxbox*). У грецькій мові складні слова належать до морфологічного типу, тобто, основи з'єднуються за допомогою зв'язуючого голосного: *aut* + *o* + *nomia* = *autonomia*, яке запозичене як *autonomy*.

Під час утворення нових складних слів в англійській мові з використанням морфем з класичних мов комбінування їх відбувається більш чи менш відповідно до класичної моделі: *chemosphere* та *magnetosphere* (пор. зі сполученнями *chemical sphere* та *magnetic sphere*).

г) Складні слова з компонентами-літерами та цифрами. Деякі складні слова складаються з іменника та однієї чи більше літер абетки. Літери замінюють слова, наприклад, *A* в *A-bomb* замінює слово *atom*. Перевагу таким складним словам надає військова лексика, але вони також використовуються в інших мовних сферах як певні евфемістичні заміники: *Q-fever* замість *query*, тому що існують сумніви щодо природи захворювання; *F-word* та багато гумористичних модифікацій цієї моделі.

Деякі складні слова утворюються з комбінацій літер та цифр (*V-I* – "німецька бомба"), іноді тільки з чисел (1080 – "отрута для щурів"), іноді літери та числа об'єднуються зі звичайним словом (*vitamin B*). Частина таких слів можуть бути значущими, як в *1947N* – назві комети, чотирнадцятої (звідси "N"), відкритої у 1947 році. Або вони можуть бути з обумовленої системи класифікації, подібно *4F* – "визнаний нездатним до військової служби".

д) Фонетично-модельовані складні слова. До складних слів цього типу належать: слова з повтором основи (*bleep bleep*, *lurgy lurgy*, *short shorts*, *zero-zero*); слова з римованою основою (*brain drain*, *fuddie-duddie*, *jet set*, *toyboy*); слова, побудовані за принципом алітерації (*baby bust*, *buzz bomb*, *death dust*, *double-digit*, *hidden hunger*, *sky scout* та інші); слова з асонансом (співзвучністю) голосних (*brass hat*, *eager beaver*, *hit list*, *hot rod*, *whirlybird*).

Деякі складні слова комбінують алітерацію та асонанс: *fanny flask*, *sword and sorcery*, *winkie-wiggling*; алітерацію та консонанс (повторення приголосного після голосного): *Tinsel-town*, *war-weary*.

4. Скорочення.

Нові слова можуть бути утворені у результаті випущення певної частини існуючого слова.

Усічення. Найпростіша форма скорочення – це усічення словосполучення на межі між його основними частинами. Так у *DNA fingerprinting* відкидається перший елемент у результаті афerezису: *fingerprinting*; у *billboard antenna* відкидається другий елемент у результаті апокопи: *billboard*. Інші приклади афerezису: (*Big*) *Bang*, (*architectural*) *barrier*, (*gas*) *guzzler*, (*escalation*) *index*, (*ear*) *wire*. Інші приклади апокопи: *department (store)*, *disco (theque)*, *double-digit (figure)*, *main (course)*, *micro (wave)*, *nylon (hose)*, *platinum (record album)*, *string (bikini)*, *weekend (party)*. Зустрічається також комбінація обох цих видів: (*lysergic*) *acid (diethylamide)*.

а) Внутрішнє усічення. Численними є випадки, коли слова та словосполучення втрачають не весь основний компонент початкової форми, а тільки його частину. Так, *parachutist* було утворено від *parachute* + *-ist*, які є його основними елементами. В *chutist* відокремилась тільки частина першого елементу. Відокремлення відбулося на морфемному рівні, тому що *parachute* складається з *para* + *chute*.

Інші приклади такого внутрішнього відокремлення: *biopic* від *bio(graphical) pic(ture)*, *computeracy* від *computer (liter)acy*, *stepping* від *step (danc)ing*.

б) Морфемотвірне усічення. В деяких випадках усічення відбувається не на морфемній межі, а в тому місці, яке не належить ні до однієї з частин структури слова. Завдяки такому відокремленню утворюються нові морфеми. Наприклад, *condominium* має структуру *con* + *domin-ium*; його скорочення до *condo* сталося не на морфологічній межі, і тому утворилася нова морфема.

Інші приклади: *amtrac* чи *amphtrack* від *am(ph(ibious)trac(tor)*, *Amvets* від *Am(eric)an Vet(eran)s*, *avgas* від *av(iation) gas(oline)*, *cyborg* від *cyb(ernet)ic org(anism)*.

Абревіація.

Серед слів, утворених шляхом абревіації, слід розрізняти прості абревіатури, наприклад: *A-B-C*, *BW*, *DDT*, *dh*, *DPH*, *EAM*, *FFI*, *IBM*, *LCM*, *MTB*, *OCD*, *PET*, *PW*, *RV*, *SST*, *TV*, *UNO*, *VIP*, *WLB* та акроніми, слова, які утворюються від початкових літер слів словосполучення, подібно до абревіатури, але вимовляються згідно з нормами англійської орфографії. Прикладом може слугувати *scuba* – *self-contained underwater breathing apparatus*. Деякі форми бувають як абревіатурами, так і акронімами: наприклад, *ROK* вимовляється *are-oh-kay*, коли воно означає "Republic of Korea", але як слово *rock*, коли використовується для назви солдата корейської армії.

Багато акронімів є омонімами існуючих слів. Часто акроніми утворюють заради гри слів. Так *ZIP* від *ZIP Code* означає "Zone Improvement Plan", але нема сумніву в тому, що це слово було вибране заради семи прискорення (числовий поштовий код (індекс) прискорює поштову доставку).

Замість початкової літери іноді використовуються декілька літер, чи навіть цілий склад. Так у *CREEP* – "Committee for the Re-Election of the President", склад *Re* входить до структури акроніма. У слові *Fin-Creep* – "Financial Committee to Re-Elect the President" – перші три літери взяті з першого компонента словосполучення.

Зворотний словотвір. Це процес скорочення слова в результаті випущення того, що є чи вважається афіксом чи іншою складовою морфемою. Дієслово *zip* – "to open or close with a zipper" було утворено при випущенні закінчення *-er* в слові *zipper* (спочатку торгові назви прискорювача ковзання).

Процес зворотного словотвору часто включає в себе метаналіз – переосмислення структури слова. Так від словосполучення *shotgun marriage* було утворене дієслово в результаті випущення кінцевого *-age*. Слово було, таким чином, переосмислене з *shotgun + marriage* на *shotgun marry + -age*.

Іноді зворотний словотвір випускає префікс, як у *ruly English* з *unruly*, чи замінює цілі слова, як у дієслові *jump-shoot* у баскетболі від іменника *jump-shot*. Але більшість зворотних формувань випускає суфікси, і тому відбувається процес "де-суфіксації". Серед прикладів випущення суфіксів:

-ed: *brown off, chicken-fry, custom-make*;

-er чи *-or*: *baby sit, book-keep, housepaint*;

-ing: *air condition, brainstorm, breast feed, breath-test, Christmas-shop, double-park, soft-land, touch dance, window-shop*;

-ion: *air-evacuate, automate, mass-produce*.

5. Словотвірна контамінація.

Процес одночасного комбінування та скорочення називається словотвірною контамінацією. Контаміноване слово формується об'єднанням двох чи більше форм з випущенням хоча б частини однієї з них. Цей простий процес має багато варіантів, деякі з них досить складні.

Контамінація зі скороченим першим елементом. Перший елемент може мати скорочене закінчення: *adenovirus* < *aden(oid) + o + virus*; *aeroneer* < *aeron(aut) + -eer*; *Binac* < *bin(ary) + -ac*.

Словотвірна контамінація може спонукатися збігом звуків, звичайно у місці, де елементи з'єднуються: *gasunder* < *gasu(mp) + under*; *niacin* < *ni(cotinic) aci(d) + -in*; *robomb* < *rob(ot) + bomb*; *smist* < *sm(oke) + mist*; *videot* < *vide(o) + idiot*.

Збіг звуків може мати місце на початку чи в кінці елементів: *doodle* < *dr(aw) + doodle*; *filipin* < *filipin(o) + -in*.

Багато каламбурів, оснований на *Watergate*, належать до загального типу: *Waterbugger* < *Water(gate) + waterbug + bugg(ing) + -er + bugger*; *Waterfallout* < *Water(gate) + waterfall + fall-out*.

Комп'ютерний термін *bit* звичайно вважається скороченням за походженням, проте він базується на грі слів з іменником, який означає "маленький шматочок", і тому є прикладом контамінації: *bit* < *b(inary dig)it*.

Контамінація із скороченим другим елементом. Як відображення в дзеркалі моделі, наведеної вище (скорочення кінця першого елементу), початок останнього елементу теж може бути скороченим: *airbrasive* < *air + (a)brasive*; *beefcake* < *beef + (cheese)cake*; *bookvertising* < *book + (ad)vertising*; *hot war* < *hot + (cold) war*; *moonquake* < *moon + (earth)quake*; *xeriscaping* < *xeric + (land)scaping*.

Контамінації можуть також виникати внаслідок збігу звуків. Це звичайно кінцеві звуки першого елементу та початкові звуки того, що лишилося від скороченого другого елементу:

aerobot < *aero + (ac)robat*; *autotel* < *auto + (h)otel*; *dramedy* < *drama + (co)medy*; *Nixonomics* < *Nixon + (ec)onomics*; *trainasium* < *train + (gym)nasium*.

Контамінація з обома скороченими елементами. Обидва елементи, що входять у контаміноване слово, можуть бути скорочені; найбільш поширена модель – це скорочення кінця першого елементу та початку другого: *appestat* < *appe(tite) + (thermo)stat*; *buppie* < *b(lack) + (y)uppie*; *globflation* < *glob(al) + (in)flation*; *rockon* < *rock(et) + (ball)oon*; *smaze* < *sm(oke) + (h)aze*; *synchrotron* < *synchro(nize) + (cyclo)tron*.

Літери чи звуки, де скороченні елементи об'єднуються, можуть бути ідентичними і тому збігатися: *autel* < *aut(o) + (ho)tel*; *cafetorium* < *cafet(eria) + (audi)torium*; *infomercial* < *info(r)m(ation) + (c)ommercial*; *orature* < *ora(l) + (lite)rature*.

Більш складний приклад: *Britcom* < *Brit(ish) com(edy) + (s)itcom*.

Кінцеві частини двох чи більше елементів можуть бути скорочені: *Alcan* < *Al(aska) + Can(ada)*; *telecon* < *tele(type) + con(versation)*.

Деякі контаміновані слова скорочують голосний першого слова, початковий приголосний другого та укріплюють контамінацію збігом кінцевих звуків: *Chunnel* < *Ch(a)nnel + (t)unnel*; *skort* < *sk(i)rt + (sh)ort*.

6. Функціональне зміщення (shifting).

На додачу до комбінування, скорочення та контамінації, в англійській мові також відбуваються процеси функціонального зміщення.

Функціональне зміщення форми. Простий шлях такого зміщення – змінити порядок слів на зворотний, так як в *boy toy* (від *toy boy*), чи порядок літер, так як в *yarg* – назві сиру, що є зворотним написанням прізвища сім'ї, що виробляє його: *Gray*.

Інший шлях – змінити звуки у слові, як голосний в *goomer* був змінений з *gomer* (можливо, під впливом слів типу *goon* та *goof*), чи початковий приголосний, як у *Vatergatski*, щоб зробити його схожим на російське слово.

Функціональне зміщення стилістичної належності. *Stomp* з'явилося як діалектична вимова *stamp*, але зараз це альтернативне слово в стандартному використанні. Коли воно стало частиною загального лексикона, відбулося зміщення його стилістичної належності.

Функціональне зміщення граматичних категорій. Англійська мова дуже легко зміщує слово від одного граматичного використання до іншого, особливо іменник до прикметника чи дієслова, та дієслова до іменника. Не всі мови мають можливість так вільно змінювати частину мови, не використовуючи афікси чи змінюючи його форму. А британська англійська легко створює дієслово *to bath* із іменника, навіть якщо вже існує відповідне дієслово *to bathe*. Американська англійська робить те саме з *to guest* як альтернативою сполучення *to be a guest on a program*.

Прикметники утворюються з функціонально зміщених прислівників (*back-to-work*), вигуків (*yah-boo*), префіксів (*mega-*), дієслів (*built-in, stand-up, turnaway*), власних імен (*Buck Rogers, Colombo, looney-tunes*) і особливо, звичайних іменників (*acid, blue-collar, budget, flash, girly, key, lend-lease, OPEC, plastic, reality, strawhat, Teflon*).

Іменники утворюються з функціонально зміщених прикметників (*audible, fast-food, lovely, separate*), підрядних речень (*whodunit*), вигуків (*bebop, bleep*), власних назв (*Barney, corrigan, Marilyn Monroe, murphy, Oskar*) і особливо - дієслів (*backup, blackout, call-up, cut, cutback, handoff, know-how, run-around, sitdown, takeover*).

Дієслова формуються з функціонально зміщених прикметників (*fast-forward, out, short*), вигуків (*bonk*) та особливо іменників (*air-cover, atombomb, blueprint, cap, clipper, clock, formula-diet, gun, index, jeep, jump-pass, needle, ping-pong, pressure, RV, skyrocket, weekend*). Перехідні дієслова утворюються з неперехідних (*burp, shop*).

Вигуки можуть утворюватися з власних назв (*Geronimo*).

Зміщення значення (семантичний словотвір). Зміщення значення слова – явище дуже поширене. Проте часто важко вирішити, коли використання слова для назви однієї речі більше, ніж для іншої, є новим значенням, а коли воно є просто випадковим варіантом. Тому, коли ми говоримо про зміщення значення, ми маємо на увазі зміну предмета, який позначається даним словом.

Слова звичайно змінюють своє значення з плином часу, тому що вони починають використовуватися у нових обставинах. Наприклад, англійська мова запозичила *ablation* з латини у XVI столітті з етимологічним змістом "*removal, a carrying away*" (від *ab-* – *off, away* та *latum* – *carried*). У XVII сторіччі воно використовувалося у медицині у більш специфічному значенні "*remission of a disease*"; а у XVIII столітті воно одержало інше значення "*surgical removal*". У XIX столітті воно розвинуло значення геологічного терміну "*the melting of glacial ice or the wearing away of a rock by water*". В середині XX століття воно набуло змісту "*the melting of the outer surface of a space capsule by atmospheric friction*".

Спеціалізація значення – загальний тип семантичного зміщення. Інші приклади: британське використання *frame* для "*a portable stand to assist the handicapped in walking, a walker*", *jiggle* – "*move in a sexually suggestive way*", *streak* – "*run naked in public*".

Інші типи семантичного зміщення – узагальнення значення (*blue print* – "будь-який детальний план", *full-dress* – "завершене у всіх деталях"); метафора (*spin* – "інтерпретація події для публічної презентації"); та метонімія (*bamboo* – "місцевий").

За даними американської лексикографії [1; 2; 3], неологізми поділяються на такі основні словотвірні-етимологічні типи (з процентним відношенням до загальної кількості):

Комбінування 68	Функціональне зміщення 17	Скорочення 8
(Складні слова 40)	(Семантичне 11)	Словотвірна контамінація 5
(Суфікси 20)	(Граматичне 6)	Запозичення 2
(Префікси 8)		Словотворення – нижче 5
		Інші типи – нижче 5

Всі укладачі словників неологізмів погоджуються, що більшість слів утворюються при комбінуванні існуючих елементів в нові форми. Наступний найбільш продуктивний процес – функціональне зміщення форми слова до нового використання, і третій – скорочення слів. Словотвірна контамінація та запозичення – менш продуктивні процеси, а утворення нових слів із нового матеріалу – зовсім незначне джерело для словника.

Оскільки англійський словник продовжує рости дивовижними темпами, більшість нових слів утворюються з існуючих ресурсів. Процес утворення нових морфем відбувається дуже рідко. Англійський словник, здається, слідує тому, що Отто Есперсен назвав Принципом Ефективності (лінгвістичною бритвою Оккама): зробити багато, використовуючи мало.

1. Ayto J. The Longman Register of New Words. – M.: Russky Yazyk, 1990.
2. New Webster's Expanded Dictionary. – N.Y.: Bell & Sons Ltd., 1991.
3. The Second Barnhart Dictionary of New English. – N.Y.: Barnhart Books, 1980.

Матеріал надійшов до редакції 18.01.99.

Кобзарь С. К. Основные тенденции словообразования современного американского варианта английского языка.

В статье рассматриваются пути пополнения словарного состава американского варианта английского языка и распределение неологизмов согласно американской лексикологической традиции.

Kobzar S. K. Main Trends of Word-formation in the Modern American Variant of English.

The article deals with the ways of replenishing the vocabulary of the American variant of English and distribution of neologisms in accordance with the American lexicological tradition.